

«Αθηνά»

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΕΓΧΟΥ ΟΠΛΩΝ

Θωμά Χατζίκου 11,, Θεσσαλονίκη 56122, Τηλ/Fax: 2310904794 / 6944165341, www.armscontrol.info

**ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑ:
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΣΕΝΑΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ**
Μανώλης Αστρεινίδης
Διεθνολόγος Ερευνητής του Ε.Κ.Ε.Ο. «Αθηνά»

20 Μαΐου 2009

Οποιαδήποτε αμφιβολία μπορεί να έχουν οι αμυντικοί σχεδιαστές και της ασφάλειας ότι πρέπει να μελετήσουν το εναλλακτικό μέλλον ως σημαντικό τμήμα του χαρτοφυλακίου τους θα πρέπει να έχουν διαλυθεί από την τρέχουσα παγκόσμια οικονομική κατάρρευση και τις πιθανές της μακροπρόθεσμες συνέπειες, μερικές από τις οποίες έρχονται ήδη στην επιφάνεια. Η γοργή εξάντληση του πλούτου σίγουρα θα επιφέρει πολλές συνέπειες.

Πρώτον, θα ωθήσει πολλούς στον επαναπροσδιορισμό του βεληνεκούς της άμυνάς τους και των αντικειμενικών σκοπών της ασφάλειας καθώς και σχεδιασμό στρατηγικών που να συμφωνούν με τα νέα όρια των δυνατοτήτων τους. Δεύτερον, κάποιοι θα αναζητήσουν συνεταιίρους, των οποίων το πρόσθετο βάρος μπορεί να τους βοηθήσει στην αντιμετώπιση θεμάτων που προς το παρόν αδυνατούν να διαχειριστούν αλλά την ίδια στιγμή νέες αναδυόμενες συμμαχίες και σχέσεις θα τους εξωθήσουν στη στήριξη κάποιων άλλων στόχων και στρατηγικών, κάτι που μέχρι τώρα δεν ήταν απαραίτητο. Τρίτον, η οικονομική κατάρρευση θα αναγκάσει πολλούς δρώντες να αναζητήσουν δυνατότητες που θα χωρούν στον προϋπολογισμό τους. Πολύ πιθανόν, πολλοί θα προτιμήσουν αμυντικές δυνατότητες έναντι επιθετικών αντίστοιχων, κάποιοι θα αναζητήσουν φτηνές τεχνολογίες ενώ κάποιοι άλλοι θα επιλέξουν να αντιμετωπίσουν τους ισχυρότερους οικονομικά αντιπάλους με πυρηνικά όπλα.

Ενώ η πτώση είναι παγκόσμια, δεν θα επηρεάσει τον καθένα στον ίδιο βαθμό. Κάποιοι δρώντες σίγουρα θα ανακαλύψουν ότι σε μια εποχή γενικής λιτότητας, οι ίδιοι θα βρίσκονται σε καλύτερη μοίρα από τους ανταγωνιστές τους χάρη στα φυσικά πλεονεκτήματα όπως η ιδιαίτερη γεωγραφική θέση, η κατοχή πόρων ενέργειας, η ευέλικτη οικονομία ή το νόμισμα, ή διαθέτοντας ικανοποιητικά αποθέματα δυνατοτήτων ή τεχνολογίας ήδη πριν την εμφάνιση της τρέχουσας κρίσης.

Μια αξιοσημείωτη άσκηση θα ήταν η αξιολόγηση της κατάστασης του παγκόσμιου ανταγωνισμού με όρους του ποιού η θέση έχει αλλάξει ευνοϊκά σε σχέση με κάποιον άλλον εξαιτίας της παγκόσμιας ύφεσης. Αυτό θα μπορούσε να δώσει μια προειδοποίηση για τις στρατηγικές που σήμερα δεν φανταζόμαστε αλλά που πρακτικά θα ενισχυθούν από την κρίση.

Με τέτοια κριτήρια για την αξιολόγηση σχετικών πλεονεκτημάτων –γεωγραφική θέση, εγχώριες πηγές ενέργειας, μια ευέλικτη οικονομία, ένα αποφασιστικό πλεονέκτημα ως προς την τεχνολογία, αποκτημένο προ της κρίσης- είναι δύσκολο να φτάσει κανείς στο συμπέρασμα ότι οι ΗΠΑ γίνονται λιγότερο ισχυρές σχετικά με οποιοδήποτε άλλο κράτος και εύκολο να φανταστεί ότι ο υφιστάμενος συσχετισμός ισχύος υπέρ τους θα αυξηθεί, ίσως ουσιαστικά. Έχοντας έναν ικανό στρατό με παγκόσμια εμβέλεια οι ΗΠΑ μάλλον θα επιταχύνουν την αναδιανομή της ισχύος. Εάν το κατορθώσουν τότε η σημερινή συμβατική αντίληψη σχετικά με την πτώση ή την εξαφάνιση της αμερικανικής ισχύος και σχετικά με την ανάδυση ενός πολύ-πολικού κόσμου που θα αντικαθιστούσε την μονοκρατορία της Αμερικής ως υπερδύναμης δεν είναι απλά ανώριμη αλλά και εκτός θέματος. Αυτή η τοποθέτηση δεν αποκλείει την εμφάνιση νέων κέντρων ισχύος αλλά θα πρέπει να είμαστε αρκετά επιφυλακτικοί στο να προσδώσουμε σχετικό βάρος σ' αυτά τα κέντρα καθώς είναι μάλλον απίθανο να το αποκτήσουν.

Οι ΗΠΑ, όπως οι περισσότεροι δρώντες, σίγουρα θα ανακαλύψουν ότι η οικονομική ύφεση έχει επηρεάσει περισσότερο τις υπάρχουσες ή εμφανιζόμενες κρίσεις κατά τρόπο ώστε πολλοί δρώντες θα καταστούν ανίκανοι να τις αντιμετωπίσουν καθώς τότε θα διαθέτουν ελλειπείς πόρους. Ακόμα και οι ΗΠΑ ενώ βρίσκονται σε καλύτερη κατάσταση ώστε να επιδείξουν την ισχύ και την επιρροή τους σχετικά με άλλους, γρήγορα θα διαπιστώσουν ότι οι πόροι τους είναι ελλειπείς προκειμένου να αντιμετωπίσουν τον αυξανόμενο όγκο των εκκλήσεων για βοήθεια οι οποίες θα ξεχειλίζουν ή ακόμα και να αγωνιστούν με όλη τους τη δύναμη όλα τα ζωτικά συμφέροντα της Αμερικής. Συνεπώς οι κρίσεις που θα μπορούσαν να μετριαστούν σε εποχές μικρότερης λιτότητας δεν θα αντιμετωπιστούν στο εμφανιζόμενο τοπίο της ασφάλειας, οι συγκρούσεις που θα μπορούσαν να προληφθούν, ακόμα και οι πόλεμοι τελικά θα γίνουν και η μορφή μαζί με τη δυναμική των ανταγωνισμών, με την οποία έχουμε όλοι εξοικειωθεί σήμερα, θα αλλάξει κατά τρόπο που δεν περιμένουμε.

Είμαστε σε θέση να προβλέψουμε με σιγουριά το γενικό πλάνο κάποιου εναλλακτικού σεναρίου για το μέλλον για το οποίο θα χρειαστούμε στρατηγικές;

Σίγουρα καμία πρόβλεψη δεν θα έπρεπε να είναι απόλυτη και αναπόφευκτη αλλά ιδωμένη από πολλές οπτικές γωνίες και σχολαστικά ελεγμένη.

Υπ' αυτό το πρίσμα διαφαίνονται τέσσερα πιθανά σενάρια που πιθανόν να εκτυλιχθούν στα επόμενα 20-30 επόμενα χρόνια, ίσως και νωρίτερα. Σε μια σειρά περιστάσεων και επιπέδων μπορεί να συγκλίνουν ή να διασταυρωθούν κάτι που θα επιταχύνει το ρυθμό του ενός ή του άλλου σεναρίου ή αλλιώς να χαράξουν νέες δυναμικές και διαδρομές των οποίων το περίγραμμα ήδη είναι εμφανές.

Ένα πρώτο εναλλακτικό παγκόσμιο σενάριο είναι αυτό όπου η Ρωσία πέφτει και στην πορεία γίνεται επικίνδυνα επιθετική. Ήδη γνωρίζουμε αρκετά σχετικά με τη Ρωσία. Κατ' αρχήν η χώρα βρίσκεται σε τροχιά δημογραφικού θανάτου καθώς πέφτει κατά ουσιαστικά πληθυσμιακά επίπεδα ετησίως εξαιτίας των χαμηλών ρυθμών των γεννήσεων, των υψηλών δεικτών θνησιμότητας, των ασθενειών και ατυχημάτων. Η Ρωσία είναι γηρασμένη και θα γίνει ακόμα περισσότερο στο ορατό μέλλον. Είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς τον τρόπο με τον οποίο η Ρωσία θα μπορούσε να αναστρέψει αυτή την απόλυτη πτώση, επιπλέον σε μια παρατεταμένη περίοδο με χαμηλές τιμές στα ενεργειακά αγαθά, η Ρωσία θα πρέπει να έχει κάποιο μικρό κεφάλαιο ώστε να βελτιώσει την δημογραφική της θέση. Μέσα σε μερικές δεκαετίες η Ρωσία είναι πιθανό να

χάσει περίπου 100-110 εκατομμύρια ανθρώπινες ζωές, σύμφωνα με κάποιες προβλέψεις, Περί το 2030 θα έχει το μισό πληθυσμό του Πακιστάν.

Η φυσική κατάρρευση της Ρωσίας, κατά το παρόν σενάριο, θα είναι το μονοπάτι και για άλλες παθολογίες. Η πρώτη είναι μια διαδεδομένη αίσθηση θυματοποίησης εκ μέρους της Δύσης και ιδιαίτερα των ΗΠΑ από την εποχή της κατάρρευσης της Σοβιετικής Ένωσης, η οποία διακατέχει ολόκληρο το πολιτικό φάσμα, ακόμα και τη λεγόμενη φιλελεύθερη ελίτ. Η δεύτερη είναι η καταστροφική εκτίμηση που κάνουν οι Ρώσοι για την κοινωνία τους η οποία κατά τη γνώμη τους χαρακτηρίζεται από την αποτυχία: διαφθορά, ανεπαρκής ηγεσία, μια πολιτική διαδικασία που έχει διακοπεί καθώς και η ραγδαία διάβρωση της κυριαρχίας των Ρώσων μέσα στο ίδιο τους το κράτος. Η τρίτη είναι η αλαζονεία που επιδεικνύουν οι Ρώσοι έναντι της Ευρώπης και των ΗΠΑ, απόρροια της πολύ επιτυχημένης στρατιωτικής επιχείρησης κατά της Γεωργίας τον Αύγουστο του 2008, κατά την οποία αποστασιοποιήθηκαν από τις ΗΠΑ, έπληξαν το κύρος του ΝΑΤΟ, διακινδύνευσαν την αίσθηση ασφάλειας των ενεργειακών αγωγών που παρακάμπτουν τη Ρωσία στην περιοχή της Ευρασίας, εκφόβισαν τα μέλη της παλιάς ρωσικής αυτοκρατορίας ενώ τους ανακοίνωσαν ότι η υπομονή της Ρωσίας τελειώνει. Παράλληλα έστειλαν μήνυμα στους Κινέζους που διατρέχουν ολόκληρη την Ευρασία σε αναζήτηση εμπορικών ευκαιριών ότι η Ρωσία θα καταπολεμήσει οποιαδήποτε απειλή στην κυριαρχία της θεωρούμενης ρωσικής σφαίρας επιρροής.

Αυτό το εκρηκτικό μείγμα της φυσικής φθοράς μαζί με τη θυματοποίηση, εσωτερική κατάρρευση και την αλαζονεία θυμίζει την Ιαπωνία του 1938. Οι Ρώσοι θα φτάσουν κάποια στιγμή να αντιληφθούν ότι έχουν μια μικρή ευκαιρία να καθιερώσουν μια ανταγωνιστική θέση πριν οι ανθρωπίνι πόροι καταλήξουν μη βιώσιμοι. Μάλλον θα περιμένουμε να δούμε την Ρωσία να ελίσσεται επιθετικά μέσα σ' αυτή την μικρή ευκαιρία καθώς επίσης να αναλαμβάνει πολύ μεγάλο ρίσκο, λάθος υπολογισμούς και τέλος να αποτυγχάνει εξαιτίας των υπερβολικών φιλοδοξιών.

Το δεύτερο εναλλακτικό σενάριο για το μέλλον περιγράφει την εξαφάνιση της Ευρώπης ως σοβαρού παγκόσμιου δρώντος στα θέματα ασφάλειας. Πραγματικά, μια τέτοια διαδικασία έχει αρχίσει εδώ και αρκετό καιρό καθώς κάθε ευρωπαϊκή χώρα έχει αποφασίσει συνειδητά να αποσυρθεί από τα στρατιωτικά θέματα. Αρκεί μόνο να δει κάποιος τις περικοπές στις αμυντικές δαπάνες τους τις τελευταίες δεκαετίες, οι οποίες εκτός ελάχιστων εξαιρέσεων είναι πτωτικές. Εκτός από λίγα, το σύνολο των ευρωπαϊκών κρατών δεν ενδιαφέρονται να επιδεικνύουν στρατιωτική ισχύ πέραν των συνόρων τους και δεδομένων των αμυντικών τους προτεραιοτήτων δεν θα είναι κανείς σε θέση να το κάνει στο μέλλον.

Ολοένα και περισσότεροι επιλέγουν να απόσχουν από στρατιωτικές αποστολές ή να περιορίζουν τον αριθμό των ενστόλων που συμμετέχουν σε πολυεθνικές στρατιωτικές αποστολές. Αντίθετα, η Ευρώπη θα παρουσιάσει μια εσωστρέφεια για τις επόμενες δεκαετίες καθώς θα παλεύει με την αργή οικονομική ανάπτυξη και μια μακρά περίοδο ανάκαμψης από την οικονομική ύφεση, μια βαριά δημογραφική πτώση που θα καταστήσει την Ευρώπη μικρότερη και πιο γηρασμένη, αλλαγές εθνοτικών ισορροπιών που θα έχουν σαν αποτέλεσμα την μουσουλμανική πλειοψηφία σε πολλές πόλεις και τη δομή της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αδυνατεί να ανταποκριθεί στα εθνικά συμφέροντα ενώ από την άλλη θα είναι αδύναμη να προσδιορίσει ένα συνεκτικά κοινό συμφέρον.

Θα πρέπει να περιμένουμε ότι κανένα κράτος δεν θα αισθάνεται ικανοποιημένο ή ασφαλές σ' αυτή την πτωτική πορεία. Τα κεντροευρωπαϊκά κράτη –Πολωνία, Τσεχία, Ρουμανία, Βουλγαρία και τα κράτη της Βαλτικής- πιθανόν να αναζητήσουν ένα πιο ασφαλές καταφύγιο, ειδικά καθώς η

Ρωσία θα γίνεται πιο απαιτητική και η Ε.Ε. θα εξασθενεί. Η Τουρκία επίσης, θα αναζητήσει νέες διασυνδέσεις ενόψει της απόρριψής από την Ε.Ε. που όπως φαίνεται θα είναι η πιο πιθανή έκβαση. Οι ΗΠΑ θα είναι ο κύριος εταίρος της.

Θα πρέπει να περιμένουμε μια νέα εποχή στην Ευρώπη, της οποίας πολλά κράτη θα αναζητήσουν μια εναλλακτική έναντι της Ευρώπης. Η ιδέα της Ευρώπης θα λυγίσει όπως και η ικανότητά της να ενεργεί ως ενιαία οντότητα σε θέματα ασφάλειας και άμυνας. Κράτη όπως οι ΗΠΑ και άλλοι δρώντες θα πρέπει να προσαρμόσουν τις στρατηγικές τους σ' αυτό το διευρυνόμενο κενό. Είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς πώς η Ευρώπη θα μπορέσει να παραμείνει στρατηγικός εταίρος της Αμερικής σε θέματα διεθνούς ασφάλειας.

Μόλις πριν λίγα χρόνια, οποιοσδήποτε πρότεινε το τρίτο εναλλακτικό σενάριο για το μέλλον, για μια Κίνα που διαλύεται στα συστατικά της, αντιμετωπιζόταν με έντονο σκεπτικισμό. Τα τελευταία χρόνια, πριν την οικονομική κρίση, η Κίνα έδειχνε σημάδια έντονης εξάντλησης. Παρά το γεγονός ότι οι ρυθμοί της οικονομικής ανάπτυξης σκαρφάλωναν πάνω από το όριο του 10%, η Κίνα δοκιμαζόταν από διαρθρωτικά οικονομικά προβλήματα που δύσκολα θα μπορούσε να ξεπεράσει, όπως για παράδειγμα στις παλιές κατασκευαστικές βιομηχανίες και στην αγροτική ύπαιθρο. Σήμερα σωρεία οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων έχει οδηγήσει σε ένα άνευ προηγουμένου επίπεδο αναταραχής σε πολλά τμήματα της χώρας.

Η ανάπτυξη της Κίνας προς στιγμή παραμένει σε υψηλά επίπεδα συγκριτικά με κάθε άλλον. Όμως αυτό μπορεί να σκεπάσει μια άλλη πραγματικότητα. Οι Κινέζοι ειδικοί σημειώνουν ότι ανάπτυξη μικρότερη από περίπου 6,5% θα είναι ανεπαρκής ώστε να απορροφήσει τα υπερβολικά πολλά εργατικά χέρια της Κίνας ή να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις της νέας μεσαίας τάξης. Όπως η Ρωσία και η Ευρώπη έτσι και η Κίνα βρίσκεται στα πρώτα στάδια της δημογραφικής κρίσης της, την οποία χαρακτηρίζουν η γοργή γήρανση, η αυξανόμενη ανισορροπία μεταξύ των φύλων και μια εκτυλισσόμενη καταστροφή της δημόσιας υγείας που προξενεί το AIDS. Πράγματι το δημογραφικό της Κίνας αλλάζει τη δομή της κινεζικής οικογένειας και κατ' επέκταση τα παραδοσιακά συστήματα υποστήριξης και συγγένειας που υπήρξαν σημαντικά χαρακτηριστικά της κινεζικής ζωής για αιώνες.

Η αναδυόμενη Κίνα στην πράξη είναι γεμάτη από μειονεκτήματα τα οποία η ισχυρή οικονομία και ένα ολοκληρωτικό πολιτικό καθεστώς έχουν κατορθώσει να καλύψουν αλλά αυτές οι εξαρθρώσεις θα έρθουν στην επιφάνεια εντός της επόμενης δεκαετίας. Βέβαια αυτή η Κίνα είναι περισσότερο εύθραυστη από την υγιή Κίνα που οι περισσότεροι περίμεναν. Η Κίνα δεν χρειάζεται να διαλυθεί ή να καταδυθεί στο χάος ώστε η αδυναμία της να γίνει οδηγός για νέες στρατηγικές, δικές της όσο και εκείνων που αναζητούν συγκριτικό πλεονέκτημα απέναντί της.

Το προσχέδιο ενός τέταρτου εναλλακτικού σεναρίου σκιαγραφείται στο Δ. Ειρηνικό. Κατά το σενάριο αυτό, η αμερικανική ισχύς δεν είναι τόσο αισθητή παρά το γεγονός ότι οι ΗΠΑ διαθέτουν μεγαλύτερη δύναμη σε σχέση με οποιονδήποτε άλλον. Το θύμα αυτής της μειούμενης αίσθησης ισχύος είναι το αμερικανικό Ναυτικό το οποίο θα έχει μειωθεί σε λιγότερο από 300 πλοία, λιγότερο από το μισό του μεγέθους του επί κυβέρνησης Ρήγκαν και θα μειωθεί με ραγδαίους ρυθμούς στα 200 πλοία ή ακόμα λιγότερα. Ενώ ο δημόσιος διάλογος για την άμυνα στις ΗΠΑ εστιάζεται στο Ιράν και Αφγανιστάν, τα πιο προκλητικά περιστατικά των επόμενων δεκαετιών είναι πολύ πιθανό να είναι θαλάσσια και στην περιοχή της Ασίας.

Στο μεταξύ το Ναυτικό της Κίνας σχεδιάζει μεγάλη φθορά κατά της αμερικανικής θαλάσσιας κυριαρχίας στον Δ. Ειρηνικό με μια σημαντική ναυτική επέκταση. Αυτό σημαίνει επίσης αγορά συμβατικών υποβρυχίων από τη Ρωσία και την κατασκευή τουλάχιστον τεσσάρων κατηγοριών συμβατικών και πυρηνικών υποβρυχίων. Σύμφωνα με κάποιους αναλυτές εάν οι τρέχοντες ρυθμοί ναυπήγησης διατηρούνται και στις δύο πλευρές του Ειρηνικού, ο κινεζικός στόλος υποβρυχίων θα ξεπεράσει αυτόν των ΗΠΑ σε μια σχέση 5:1 σε λιγότερο από δύο δεκαετίες. Η Κίνα επιπλέον κατασκευάζει διαστημικά συστήματα, απαραίτητα για τον αποτελεσματικό έλεγχο του παγκόσμιου στόλου και την σχετική ικανότητα διηπειρωτικής επίδειξης ισχύος. Έχει βελτιώσει τους βαλλιστικούς της πυραύλους που είναι σε θέση να απειλήσουν αμερικανικά πλοία στη θάλασσα και κατ' επέκταση την πρόσβαση του αμερικανικού Ναυτικού στον Δ. Ειρηνικό.

Αυτό το εναλλακτικό σενάριο που έχει σαν χαρακτηριστικό μια ισχυρή κινεζική στρατηγική αποκλεισμού των ΗΠΑ θα έχει δραματικές επιπτώσεις στην ικανότητα των ΗΠΑ να διατηρήσουν ζωντανές συμμαχίες στην Ασία, ειδικά με σημαντικούς συμμάχους όπως η Ιαπωνία και η Αυστραλία. Θα μπορούσε να απειλήσει την σημερινή ανεξαρτησία της Ταϊβάν, θα μπορούσε να αυξήσει την πίεση προς τις ΗΠΑ ώστε να εκκενώσουν τη θέση τους στη Κορέα και θα μπορούσε σίγουρα να καταστήσει την υποσχόμενη Αμερικανο-ινδική στρατηγική σχέση άνεργη. Ο ανταγωνισμός για τον έλεγχο ζωτικών θαλάσσιων διαδρόμων και τις διαδρομές μεταφοράς ενέργειας θα ενταθεί.

Μπορούμε εύκολα να φανταστούμε την Ιαπωνία να απαντά, στην απόπειρα της Κίνας να εξαφανίσει τις ΗΠΑ από τον Δ. Ειρηνικό, αναπτύσσοντας τα πυρηνικά της όπλα με όποια συνέπεια θα μπορούσε αυτό να έχει μέσα και γύρω από την Ασία. Τα άλλα ασιατικά κράτη μοιραία θα τοποθετηθούν σε θέση «υπαλλήλου» της Κίνας κατά τρόπο που δεν θα έπρατταν εάν το αμερικανικό Ναυτικό ήταν εκεί και άμεσα εμπλεκόμενο.

Ένα τέτοιο πιθανό μελλοντικό σενάριο όμως μπορεί να εκτυλιχθεί εν πολλοίς εξαιτίας της απόφασης των ΗΠΑ να επιτρέψουν την μείωση της ναυτικής τους δύναμης, ακόμα και αν τα εναπομείναντα πλοία είναι ενισχυμένα με νέες και ισχυρές ικανότητες.

Συμπερασματικά, κανένα από τα παραπάνω σενάρια του μέλλοντος δεν είναι βέβαιο ή αναπόφευκτο. Όλα όμως είναι εφικτά, θα μπορούσαμε ακόμα και να αποφανθούμε ότι μερικά έχουν λογικές πιθανότητες, βασιζόμενες στις τάσεις που ήδη παρατηρούμε.

Καθένα από αυτά τα σενάρια με τον τρόπο του δημιουργεί ένα στρατηγικό κενό. Σε καμία περίπτωση δεν είναι ξεκάθαρο ποια δύναμη ή συνδυασμός δυνάμεων θα μπορούσε να πληρώσει το κενό αυτό.

Οποιοσδήποτε συνδυασμός αυτών των σεναρίων θα μπορούσε να εκτυλιχθεί παράλληλα, κάτι που θα έκανε τα κενά ακόμη βαθύτερα και θα αλλοίωνε τις δυναμικές κατά απρόβλεπτο και εκπληκτικό τρόπο.